

Sansürlü Yârim: Masaya Biranın Dökülüşünü Koymak¹

Işıl Kurnaz²

Özet:

Siyasal iktidarlar ve totaliter kurumlar, edebiyat ve sanatın özgürleştiriciliği ve serbest aklımdan korkarlar. O aklın ürettiği dolaylımsız, özgür, baskıya ve iktidarlara tamah etmeyen cesur dünya umudu, siyasal iktidarların devamlılığını sağlayan döngünün kırıncısıdır. Hukuk eliyle işletilen sansür ile baskılayıcılığın sonucu olarak kendi kendine işleyen oto-sansür, edebiyatın ve sanatın akacağı mecrayı kırar. Otoriter ve totaliter kurumlar, edebiyat ve sanatı, onların iktidarları desteklediği ya da apolitik olduğu oranda destekler ya da ona “göz yumar.” Sansürün bütün yıkıcı ve baskılayıcı etkisinin karşısında duran hakiki edebiyat ise, yarattığı kalıcı, özgür, müdanasız, eleştirel ve sorgulayıcı kurgularla, hakikatle bağını sağlamlaştırır. Toplumsal hiyerarşinin karşısında, o hiyerarşiyi ortaya koyuş biçimiyle taraf olur. Tarih boyunca edebiyat, “müstehecenlik” “muzır neşriyatlık” “toplumsal ahlakı bozuculuk” “dini değerlere ve aile yapısına uygunsuzluk” benzeri gerekçelerle kırma uğramış, karakterleri kriminalize edilmiştir. Madam Bovary iktidarları korkutmuş, Sevgi Soysal’ın Yürümek romanı bir kadının doğumundan başlayarak işleyen toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya koyduğu için mecliste tartışma konusu olmuş, Henry Miller’ın Oğlak Dönencesi ise ikiyüzlü ahlak anlayışının ve cinsellik tabusunun kurbanı olmuştur. Edebiyat ve sanatın, iktidarların yarattığı suni ahlak anlayışının savunucusu olmasını bekleyen katı ahlakçılık, edebiyat ve sanatı denetleme yetkisini kendinde görür. Bu bildirin amacı, kısırılmışlıktan sıyrılmaya çalışan hakiki edebiyat ve sanatın, el emeğiyle ördüğü mücadeleyi bir nebze olsa görünür kılmaktır.

Anahtar Sözcükler:

Edebiyat, Sansür, Yargı, İktidar, Kadın ve Toplumsal

Cinsiyet

¹ Edip Cansever’in Lise Son Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Kitapları’ndaki “Masa da Masaymış Ha” şiirinin sansürlenmiş dizesi.

² Işıl Kurnaz, Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Lisans 4. Sınıf Öğrencisi.

Giriş

Ray Bradbury'nin kimileri için ütöpik, kitap müptelaları için distopik ama her halükarda sansürün eşeledikçe daha da derine uzanan tarihini düşündüğümüzde gerçeklik dolu romanı Fahrenheit 451'de, itfaiyecilerin görevinin kitap yakmak olduğu bir dünya anlatılır. Çok da uzak olmayan, devletlerin ve siyasal güçlerin hem akli hem de fiziki güçleriyle beraber, hepimize sıklıkla yaşattığı bir anı/ tarih ya da duygulanımdır kitap yakmak. Fahrenheit 451 adını, kitap kağıtlarının yanıp tutuştuğu ısı derecesinden alır. Çoğumuz için olması gerektiği denli korkunç olan bu fiil, romanın itfaiyecileri için teknik bir ısı derecesinden öteye gitmez. Şöyle der itfaiyeci Montag,

“Yakmak bir zevkti. Bazı şeylerin yitmesini, kararmasını ve değişmesini görmek özel bir zevk veriyordu. Kitaplar kıvılcım saçan burgaçlarla yükselip rüzgârda uçarken, yanarak karardılar. Bitişikteki ev, kitap dolu bir silahtı. Tüm dünyada evlerin hepsi yanmaz duruma getirilince, eski amaçla itfaiyecilere gerek kalmadı. O zaman onlara yeni bir görev verildi: Barışın koruyucuları, resmi sansürcüler, yargıçlar, infazcılar oldular. İşten sen ve ben bunlardan biriyiz.”

İngiltere Kraliçe'si 1. Elizabeth, Shakespeare'a, “*Sizler tiyatro sahnesinde kalınız, dünya sahnesinde oynamayı ise biz hükümdarlara bırakınız.*” derken; devletlerin, iktidarın ve gücün, sanata ve sanatçıya biçtiği ikincil rolü pekiştiriyordu. Ahmet Cemal, yazınsal ürünlerin ve edebiyatın suçlanma sürecini anlattığı makalesinde, yazının bizatihi kendisinin suçlanması ile yaratıcılarının suçlanması arasına bir çizgi koyar. Bu sayede, aslında hep bir arada sansürlendiğini düşündüğümüz bu iki olgunun, birbirinden ayrıştırılarak düşünülmesinin yollarını açar. Sahiden de, yazınsal olanın sansürü ile yazanın sansürünü birbirinden ayırdığımızda, gerek yazının kendisine, gerekse yaratıcısına/ yazarına uygulanan şiddetin, aslında iki farklı şiddet türü olduğunu; bu sayede de sansürün tek/ yekpare bir kalıba sığamayacağını görürüz. Sahiden de, Kraliçe Elizabeth'in Shakespeare nezdinde söylediği söz, sadece sanatı, dünyaya

değmeyen, suya sabuna dokunmayan ve steril bir alan görmekle kalmaz, aynı zamanda bu iki dünyayı ayırıştırarak, aralarında bir hiyerarşiyi de mümkün kılar. Ahmet Cemal'in bu minvalde sorduğu soru da dolayısıyla haklıdır: "Sahi, Emma Bovary, kimleri ürkütmüştü?"

Sansürün işlevselliği, yaygınlığı, genişliği üzerine çokça şey söylenebilir, fazlaca örnek verilebilir elbette. Özellikle kadın kimliğine ilişkin sansürün, toplumsal hayattaki baskılayıcılık ile mutlu beraberliği, makbul vatandaşları yaratmak hususundaki dirayet itinayla incelemeye değer. Ama bahsetmemiz gereken, biraz da sansürün sahiden kimin işine yaradığı, nasıl bir zincirle oluştuğu, sansürcü halkaların birbiriyle bağlandıkları noktalardaki ortaklıklar, en önemlisi de, kendileri nezdindeki güçleri ile karşılıklarına aldıkları koca bir toplum karşısındaki güçsüzlükleri. Burada şaşırtıcı olan, bu güçsüzlüğün, onlar kadar en az bizim tarafımızdan da fark edilmediği, bu yolla aslında rahatlıkla açacağımız dar alanları kapatmak hususundaki ataletimiz ve içine düştüğümüz büyük sinizm.

Fikret Başkaya, 1998'de gerçekleşen Kültür Kurumları ve Sansür Paneli'nde, "*Fakat resmi ideolojilerin geçerli olduğu toplumlarda, kavramların içeriği resmi ideolojiyi üretenler ve yayanlar tarafından doldurulur.*" diyor. Türkiye'de de özellikle darbe dönemlerinde, siyasal umutsuzluğun içinde sürüklenen, darmadığın olmuş Türkiye solu'nun içinde bocalamaya çalışan ama gene de sözlüklerinde yılgınlık olmayan insanlardan tutun da, apolitik/ siyaseti "bulaşılmaması gereken" bir alan olarak gören insanlara kadar herkesin belleğinde, kitap yakmalara dair bir anı/ an bulmak mümkündür. Bu kısa hatırlatma bile, Başkaya'nın ifade ettiği sansür ve resmi ideolojinin doğrudan ilişkisi için bir belirleyici unsurdur.

Sansürlü Yarım

Bu bölümde, sansür eliyle kimlikleri bir kez daha elinden alınan kadınları ve kadın dilini/ kadın edebiyatını anlatmaya çalışacağım. Söz konusu, sansür ve kadın olunca, Ahmet Cemal'in sorusunu bir kez daha yinelemek şart oluyor: "Emma Bovary kimleri ürkütmüştü?" Flaubert'nin Madame Bovary'sine, Flaubert'nin bir gazete haberinde okuduğu gerçek bir olay kaynaklık etmiş. Habere göre, bir köyde, bir taşra doktoru ile evli olan Delphine Delamere adında bir kadın, tekdüze hayatından sıkılmış ve başka ilişkiler yaşamış, daha sonra da yaşamına son vermiştir. Flaubert, bu alelade olayı, bir kurguya dönüştürmüş ve ortaya bir klasik: Madame Bovary çıkmış. Ahmet

Cemal sorar: “Bir gazete haberiyle ahlaka aykırılığı tartışılmayan Delphine’nin öyküsü, Madame Bovary olunca neden kıyametler koparır?” Türkiye için fazlaca iyimser bir sorudur bu; zira Delphine’nin öyküsü, bir gazete haberiyle bile onu “ahlaksız-arsız” kadın yapabilecek güçtedir. Toplumsal kodların açıkça vurguladığı kadın-erkek rolleri ve evlilikte sıklıkla aynı anda hem kutsanan ve hem de indirgenen kadın, bırakın bir gazete haberi olarak nesneleştiğinde, ölü bir kadın olduğunda bile “tehlikeli” görülür. Bu sebeple, aslında Ahmet Cemal’in sorusunu şu şekilde çevirmek daha doğru olur: Bir kadın neden hem bir gazete haberiyle; hem de bir kurguyla, yani ki her halükarda kıyametler koparır? İşte bu kıyametin Madame Bovary üzerindeki etkisi şöyle olur–ki ben ona bu andan itibaren Emma diyeceğim, Resmi Sansür Kurulu’nun da tepkisiyle, davanın ünlü savcısı Pinard, romanı ahlaka ve dine aykırı olduğu gerekçesiyle suçlar. Sansürün akıldışılığına bir örnek niteliğinde olan bu davaya ilişkin, Celal Üster’in aktardığından:

“Görüldüğü gibi Savcı Pinard, insanı horgören, onun yaratılıştan kötü, erdemsiz olduğu varsayımından yola çıkarak her davranışını denetleyip, yönlendirmek isteyenlerin soyundandır. Flaubert’in vals betimlemesi karşısında bile küplere biner: “Biliyorum, aşağı yukarı böyle yapılır vals, ama bu, ahlaka uygun olduğunu göstermez.” der. Davada, Flaubert’in savunmasından tek bir cümle her şeyi özetler: “Madame Bovary, benim!”

Sevgi Soysal, Yürümek romanında, dünyanın bütün kadınlarını içine alacak kadar büyük bir kadının hezeyanlarını, 12 Mart Türkiye’sinin dün ve kendi zamanı ile çatışması üzerinden ele alarak anlatır. Tante Rosa’da olduğu gibi, dünyanın bütün kadınlarını, birbiriyle sansürsüz kızkardeş eden öyküler kurar Soysal. Yaşamlarındaki, bedenlerini ve cinsellikleri keşfedilerindeki sansürsüzlük ve müdanasızlık, cesur kadınların tarihinde unutulmaz izler bırakacak denli büyüktür. 12 Mart’ın bütün acısını da üzerinde yaşayan Sevgi Soysal’ın bu romanı, bizi hiç şaşırtmayacak şekilde, TCK md. 426 ve 427’ye muhalefetle suçlanır. 1803 sayılı Af Yasası’yla ancak serbest bırakılan roman hakkında, Meclis’te uzun tartışmalar yapılır. Her ne vesileyle ve her ne niyetle olursa olsun, en azından meclise, Sevgi Soysal’ın ve Yürümek romanının, bir tartışma olarak girmesi bile büyük bir adımdır ama, gene de Sevgi Soysal’ın sansürlenmiş karakteri ile, 12 Mart Türkiye’sinde bizzat sansürlenmiş kendisi arasındaki ilişki, pek de görünmez değildir.

Romanın af yasasıyla serbest kalışı, elbette sadece kelime anlamıyla sınırlı kalan bir serbestiyet sunar; zira eril devlet aklının, meclisin ve çoğu zaman hukukun ve yargı kararlarının altında, kadın kimliği görünmez kılınır. Bu sansür, sadece gerçek-üstü/ kurgusal kadın karakterler üzerinde işletilen bir denetim mekanizmasıyla değil; aynı zamanda kadın üretimlerine dair her daim indirgemeci tutum alan bu şekildeki iktidar ilişkilerinin ve pratiklerinin, kadın yazarlara karşı da, en az "gerçek üstü" roman kahramanları kadar sansürcü, nefret dolu ve yok edici kasıtlarının görünümüyle söz konusu olur. Ahmet Cemal'in vurguladığı o ilişki biçimine, sansür edilen yazar ve sansür edilen yazın arasındaki bağlara bu sebeplere bir kere daha bakmak gerekir. Bu kadınlar, hem bizatihi varlıklarıyla hem de yazdıkları/ çizdikleri/ düşünceleri vesilesiyle, "tekinsiz"dirler. Dolayısıyla, Fikret Başkaya'nın ilişkilendirdiği resmi ideoloji, sansür ve o elle doldurulan fikirler, bir kez daha karşımıza çıkar. Zaten söz konusu kadının sansürü olduğunda, -bu kadının gerçek anlamda yaşayıp yaşamadığından bağımsız olarak, bütün kurumlar, hatta birarada görünmesi normal şartlar altında yadırganan bütün yapılar, samimi bir işbirliğine girerler. Makbul vatandaşın yaratımı konusundaki tekinsizliklerinden ötürü sansüre uğrayan bu kadınların, hem kimlikleri; hem dilleri; hem söylemleri büyük bir denetim mekanizmasının içine sokulur.

Soysal'ın sadece Yürümek romanı değil; Tante Rosa'da da belirlediği kadın kurgusu ya da gerçekliği, Tante Rosa'yı, gerçek anlamda olmasa da, sansürlemiştir. Zaten, sansürün gücü, fiziken/ teknik açıdan etkisini göstermediği yani bir yargı kararıyla sansürlemediği zamanlarda bile, kimi kavram-kurum-kitap-düşünce-figür ya da karakter üzerinde yarattığı psikolojik sansürdür. Toplumsal kodların sevmeyeceği Tante Rosa, bu sebeple elimizde bir yargı kararı olmamasına rağmen, sansürün içinden geçtiğini düşünebileceğimiz bir karakterdir. Elbette sansürü bu kadar geniş çaplı düşünmenin, bir mahkeme kararı olmamasına rağmen, sansürün alanını ve tanımını genişletmenin tehlikeleri de var. Ancak "Mahkemelerce Müsaderelerine Karar Verilen veya Basın Kanununun 31. Maddesi Gereğince Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye'ye Sokulması veya Dağıtılması Yasaklanan Basılı Eserlere Dair Liste"nin, uzadıkça uzayan maddelerine baktıkça, sansüre ilişkin bu geniş tanımlamanın, çok da haksız olmadığını görüyoruz.

Hatice Meryem'in, erkeklige yergi, erkeklere methiye misali yazılmış, isimsiz bir kadının, bir beyefendi'ye hitabından ibaret harika kitabı da, aynı kadın kimliğinin özgürlüğünü sunar. Bu sebeple resmi ideoloji tarafından, bir kez daha görünmez kılınır.

Deli dilli cesur bir kadınlık manifestosudur o. Kadınların, dünyaya doğru üflediği umudun adı olur.

*"bu soru abimize gitsin beyefendi
saat kaçta dönelim eve
şahsınızda kınıyoruz
hemcinslerinizi",*

diyor Beyefendi'ye seslenen kadınlar. Ve elbette, unutmuyor Roboski'yi de... Resmi ideolojinin görünmez kıldığı ölümü, beyefendiye hitapla, bir kez daha çıkarıyor saklandığı yastan.

Düşümüze efendilik etmek isteyen, düşlerimizi bile mülküne almaya niyetlenen beyefendilere, kendi utançlarını da hatırlatıyor Meryem. *"tartsak biz bu düşü tartsak / çekemez bin beygir gücü/ çekse çekse/ doğunun tüm kaçakçı katırları geçer/ ölmezlerse eğer roboski'de"* diyor. Cinayetlerini örtmeye çalışan o zavallı kravatlı beyefendileri alıyor kaleminin okunun ucuna, herkesin bildiği sır olmaktan çıkarmaya çalışıyor Dersim'i.

Jean Genet'nin, bütün makbul vatandaş - ideal yazar kavramlarını ters yüz eden asıl kimliği, onun da hem üretim hem de bizatihi bir kişilik olarak sansüre uğramasının yollarını döşemiştir. Sistem kendini sanat ve edebiyatta sansür eliyle öyle sağlamlaştırmıştır ki, halihazırda sistemin içinde olmayı zul addeden kimseler için, sansüre uğramamak bir utanç vesikası haline gelir. Gazeteci Tuğrul Eryılmaz'ın Medya Günleri'nde söylediği son söz, bu durumu layıkıyla anlatır: "Sansür ediliyorsa, iyi haber yakalamışsınızdır."Buradan çevirerek söylesek, sansür ediliyorsa, iyi edebiyat yapmışsınızdır ve elbet, sansür ediliyorsa, güzel düşünmüşsünüzdür! Hakikatın bu denli yer değiştirdiği, akli düşüncelerin bu denli tepetaklak edildiği bir siyasal atmosferde sansür, sistemin kendine yer açmak alan boşaltmasında, adeta devletin ideolojik aygıtı işlevi görür. Eşcinsel, hırsız ve hükümlü Jean Genet'in, roman ve denemeleri; elbette onun ürküttüğü iktidar kanatları tarafından sansürlenmiştir. Jean Genet'in, hukuk eliyle işletilen bu makbul vatandaş yaratma sürecine ilişkin, hukuk elitizmini yerle bir eden savunması, Açık Düşman'da şöyle ifade edilir:

"Hukukçuların bana ne sağladığını sorsanız? Yargıç olmak için hukuk okumak gerekir; bu eğitime 18 yaşında başlanır. Yani yeniyetmeliğin en verimli döneminde. Yani dünyada, başka insanları yargılayarak hem de kendilerini hiç tehlikeye atmadan yargılayarak para kazanabileceğini düşünen 18 yaşında insanlar var?"

Jean Genet'nin kitabının da adı olan Açık Düşman'ı düşünürsünüz bu tanımlamadan sonra. Açık Düşmanın, kimin eliyle ve nasıl yaratılmış olduğunu; bu yaratım sürecinin ne büyük güç ilişkilerinin kirliliği ile var olduğunu ve elbette bunun sonucu olarak üretilmiş bir edebiyatın mümkün ve olasılıkları üzerine tartışmanın gerekliliğini...

Yargı Kararları

Toplumsal adaletin sağlanmasında, hukuku tek kurtarıcı olarak görmek, ona ziyadesiyle bir adalet rolü bahsetmek, adaleti sağlamaktan ziyade halihazırdaki hukuk elitizmini sadece yeniden üretir. Bu vesileyle, yargı kararlarındaki, muhafakazar ve devletçi yapıyı pekiştiren, "kamu yararı- kamu düzeni ve kamu güvenliği" tanımlarının sınırlayıcılığı ve tehlikelerine göz atmak gerekir. Zira Genet'nin üstte alıntılıdığımız, hukuk elitizmini yerle bir eden savunmasını okudukça, hukuka gereğinden fazla bel bağlamış olduğumuzu düşünüyorum.

Fikret İlkiz'in, makalesinin de adı olan, "Sansüre Uygun Kanun", aslında bu ilişkinin, birbiriyle gayet uyumlu bir şekilde sürdüğünü bize gösterir. Zira otoriter bir siyasal iktidarın elinde, kanunlar, toplumsal adalete değil; sansüre, hiyerarşinin ve bürokrasinin onulmaz olumlanmasına ve kendini "hukuk" paketine sokarak, kendi için dokunulmazlık ve eleştirilemezlik fırsatı yaratır. İlkiz'in ifade ettiği gibi: "*Sansürün adı; artık kanuni sansürdür. 5651 sayılı Kanunda değişiklik yapan İş Kanunu hakkındaki(!) 6552 sayılı bu "kanuni" değişiklik de sansüre uygundur!*"

Şimdi, kitap toplamaya ilişkin bazı olayları inceleyelim:

- Ankara Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Mina Urgan'ın "Bir Dinozorun Anıları" adlı kitabını "Kişisel Hayatı Konu Alan Metin Türleri" konusuna örnek göstererek lise öğrencilerine öneren öğretmen hakkında inceleme başlattı. Gerekçe

kitabın “küfür içermesi, Allah inancı hakkında kuşku yaratması ve içkiye özendirilmesi”

- İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nün başlattığı “Yazarlar Okullarda” isimli projeye, aralık ayında liselere tavsiye edilen Aslı Tohumcu'nun “Abis” isimli kitabının “pornografik olduğu” ve “küfür içerdiği” gerekçesiyle okullardan toplatılması kararı alındı.
- Samsun 19 Mayıs Üniversitesi'nde "kitap takas standı" açan 7 öğrenci hakkında soruşturma başlatıldı. Üniversitede okuyan 7 genç, dönem sonu olan aralık ayında 3 gün, kampüste kitap takas standı açtı. Ara tatile girmeden standı toplayan öğrenciler, ikinci dönemin başında okula geldiklerinde, haklarında soruşturma açıldığını öğrendiler.
- Hopa'da Metin Lokumcu'nun polislerin kullandığı yoğun gaz sonucunda öldürüldüğü olayın ardından açılan davalarda, “İdam Gecesi Anıları”, Georges Politzer'den “Felsefenin Temel İlkeleri” ve Oğuzhan Müftüoğlu ile söyleşi “Bitmeyen Yolculuk”, Lenin'in "Devlet ve İhtilal" ve "Emperyalizm Kapitalizmin En Yüksek Aşaması" eserleri delil olarak iddianamede yer buldu.
- “Örgüt üyeliği” suçlamasıyla 13 aydır tutuklu olan Yürüyüş dergisi çalışanlarıyla ilgili davanın iddianamesinde, gazetecilikle ilgili kitaplar ve Nâzım Hikmet'in bir kitabı delil gösterildi.
- Derginin İstanbul'daki bürosuna 2010'da yapılan baskında, Adalet Yayıncılık'a ait, avukat Sibel Gökçe'nin yazdığı “Gazetecilerin Hakları ve Mesleki Sorunları”; İmge Yayıncılık'a ait, Atilla Özsever'in hazırladığı, “Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci”; Bilgi Yayınevi'ne ait Nâzım Hikmet'in “Gurbet Ölümünden Beter” isimli şiir kitabı, Evrensel Basım Yayın'a ait, Sennur Sezer-Adnan Özyalçiner'in hazırladığı “Ekmek Kavgası”; Sol Yayınları'na ait, Muzaffer Erdost'un çevirdiği, Stalin'in “Leninizmin İlkeleri” eserleri iddianameye delil olarak girdi.

Yazarları da Vururlar

Türkiye'de sansür dendiğinde ilk akla gelen dönem olan, memleketin adeta hafiyelerle örüldüğü Abdülhamit Dönemi'nin ünlü sansür müdürü Rıfat Bey, kendisine gelen ve hangi konulardan bahsetmekte özgür olduğunu öğrenmeye çalışan bir yazara,

bir sansür görevlisi olarak, her konuda yazabileceğini söyler. Sınırı daha sonra kendisinin çizeceği bu her konu, aslında yazılmaya uygun her konu olacaktır.

Siyasal anıları, toprağa kitap gömme, kitap yakma ve benzeri eylemlerle örülmüş bir ülkede, sansürün tarihinden ziyade derinliği ve dönüştüğü oto-sansür biçimleri çok daha görünürdür. Sahiden de, toplatılan kitaplar, yakılan kitaplar eliyle belleksizleştirilen koca bir kuşağın arkada bıraktığı, büyük bir ses kalabalığı içinde ama hiçbir şey söylemeyen ifade biçimleridir. Yurda sokulması yasaklanan kitaplar arasında, savaş karşıtı kitaplar, şiirler, klasik eserler, çocuk kitapları varken; sansürün aslında kitaplar eliyle değil; çok daha derinde bir yerde; içimizde ve zihnimizde yarattığı tahribatları çözmemiz gerekir.

Cinsellik, kadın, siyaset, sol, sosyalizm, hakikatın sularında cesaretle yürüyen edebiyat daima tabu olarak telakki edilmiş; ve ki bunu işleyen düşün eserleri de sansüre uğramıştır. Bu sebeple, Yazarları da Vururlar tamlaması, aslında "en önce yazarları vururlar" şekline gelmiştir.

Her şeyin kaçınılmaz bir çelişkisi olarak edebiyat, aslında gücünü, dönüştürücülüğü; kural tanımazlığı; kendisinden başka bir yaratıcısının olmayışından alır. Kenya'nın tanınmış romancısı Ngugi Wa Thiong'un "Tuvalet Kağıdına Yazılmış Özgür Düşünceler" olarak tariflediği sansür ve özgürlük ilişkisi, onun hapisane güncesi ile beraber okunduğunda, özgürlük ve sansür arasındaki kaçınılmaz çelişki ve onulmaz uyumu da bizlere anlatır.

Sonuç

Mahkemelerce Müsaderelerine Karar Verilen veya Basın Kanununun 31. Maddesi Gereğince Bakanlar Kurulu Kararıyla Türkiye'ye Sokulması veya Dağıtılması Yasaklanan Basılı Eserlere Dair Liste'nin içerdiği sayısız dergi, kitap, gazete bizlere sansür hakkında başka bir gerçekliğin ve başka bir tartışma alanının müjdesini verir. Sahiden de, bütün bu yıkımın ortasında, sansürden bir dönüştürücü güç çıkamaz mı? Spekülatif olan, sansürün devlet eliyle sisteme sokulmasındaki mekanizma değil; sansüre ilişkin daha gerçek ve daha içimizde olan bir başka hakikat: Oto-sansürdür.

Ulus-devletlerin ve benzeri hiyerarşik güç odaklarının varlığı, sansürü daima kaçınılmaz kılacaktır, evet; ama zaten hem tarihselliğiyle farkında olduğumuz hem de

halihazırda yoğun şekilde yaşadığımız üzerimizde işletilen sansüre, kendimizi bizzat sansürleyerek ve korkarak, hadi diyelim, adımlarımızı hep bir geriye çekerek verdiğimiz cevap, sansürün dönüştürücü gücünden faydalanmamızı çıkmaza sokmaktadır. Bu yüzden, aslolan tartışmayı buradan ele almak ve sansürü bir kez daha bu minvalde tartışmaktır.

Sansürlenene Kenyalı yazarın, hapis hücresinde bir tuvalet kağıdına yazdığı son cümle, hepimiz için yol göstericidir:

"Yüreğim coşku dolu. Saat yediden beri durmadan yazmakta olan elim güçsüz düştü. Ama ses ısrarlı: Yazmaya devam et."

Aslolan belki, sansür müdürü Rıfat Bey'in dediğidir, "Aslında her şeyi yazabilirsiniz." Bu cümlenin ve anının sonundaki, "ama"nın hükmünü yitirmesi, sansürün yıkıcılığından bir dönüştürücü güç çıkarmanın cesareti ve yolları, sansürlenene, kitap, gazete, dergi, insan, karikatür varsa, bunların güzel bir yaratımın ürünü olduğu, yani bir nevi sansürün, bir işin niteliği konusunda ölçüt olma niteliği, yani büyük bir güç ve cesaretle, sansürü tepetaklak etmenin mümkünü üzerine düşünebiliriz.

Strasbourg'daki konuşmasında, Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Bazı kitaplar vardır ki, bombadan daha tesirlidir." diyerek, kitaplarla bombaları eş görmüştü. Cevabı, kendisi de sansürlenene Nazım Hikmet'ten alalım:

Onlar ümidin düşmanıdır sevgilim,
akar suyun
meyve çağında ağacın,
serip gelişen hayatın düşmanı.
Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına :
- çürüyen diş, dökülen et-,
bir daha geri dönmek üzere yıkılıp gidecekler,
Ve elbette ki, sevgilim, elbet,
dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya,

dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle : işçi tulumuyla

bu güzelim memlekette hürriyet.

Bursa da havlucu Recebe,

Karabük fabrikasında tesviyeci Hasana düşman,

fakir köylü Hatçe kadına,

ırgat Süleymana düşman,

sana düşman, bana düşman,

düşünen insana düşman,

vatan ki bu insanların evidir,

sevgilim, onlar vatana düşman...

Nazım Hikmet RAN

6-7 Aralık 1945

Kaynakça

- Bradbury, R. (2013) *Fahrenheit 451* İstanbul: İthaki Yayınları
- Cansever, E. (2005) *Bütün Şiirleri- Sonrası Kalır Cilt 1.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Cemal, A. (1988) *Emma Bovary kimleri ürküttü?* Cumhuriyet Gazetesi 10.4.1988 tarihli
Flaubert 'ye Uyarı, Baudleire 'ye Yasak Cumhuriyet Gazetesi 11.4.1988 tarihli
- Cemal, A. (1988) *Jean Genet 'nin Cehennemine Sansür* Cumhuriyet Gazetesi 12.4.1988 tarihli
- Demir, G. (Aralık 2012). *Edebiyatın İlham Ettiği Zayıf Düşünce: Hukuku Adil Kılmak* Varlık Dergisi 2012 Aralık Sayısı.
- Eğitim-Sen
http://www.egitimsen.org.tr/ekler/f78ddacf233d23030242827a80b6b9e_ek.pdf
- Erbil, L. (2010) *Tuhaf Bir Kadın* İstanbul: İş Bankası Yayınları
- Flaubert, G. (1982) *Madame Bovary* İstanbul: Remzi Kitabevi
- İlkiz, F. (15 Eylül 2014) *Sansüre Uygun Kanun*
<http://www.bianet.org/bianet/siyaset/158503-sansure-uygun-kanun>
- Kültür Kurumları ve Sansür: Panel (1998) TKD
Ankara
- Miller, H. (2013) *Yengeç Dönencesi* İstanbul: Siren Yayınları
- Ran, Nazım H. (2007) *Bütün Şiirleri* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Soysal, S (1970) *Yürümek* İstanbul: Bilgi Yayınevi
- Soysal, S. (2010) *Tante Rosa* İstanbul: İletişim Yayınları
- Toplatılan Kitaplardan Seçmeler (1976) Türkiye Yazarlar Sendikası

Mahkemelerce Müsaderelerine Karar Verilen veya Basın Kanununun 31. Maddesi Gereğince Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye'ye Sokulması veya Dağıtılması Yasaklanan Basılı Eserlere Dair Liste

Meryem, H. (2013) *Beyefendi* İstanbul: İletişim Yayınları

Özkırımlı, A (1987) *Yazarları da Vururlar* İstanbul: Cem Yayınevi

Kemal, Y. (2010) *İnce Memed* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları